

Smrť – úplne posledné slovo?

Jana Bodnárová: Patchwork v bielej
Ilustrácie: Eva Moflárová
Bratislava: Aspekt, 2022

V najnovšej próze poetky **Jany Bodnárovej** *Patchwork v bielej*, umiestnenej v tohtoročnej desiatke Anasoft Litery, nájdeme jazyk vecný i poetický a zároveň drsný. Na to všetko sme pri tejto výnimočnej autorke zvyknutí.

Je tu aj niečo inak?

Protagonistami sú rozvedení manželia, Ota a Andrej, obaja lekári. Ona je anesteziologička na gynekologickom oddelení, on röntgenológ. Ich špecializácie neboli vybrané náhodne. Vystupujú trochu aj ako ich povahové charakteristiky. Andrej je racionálny, má o veciach presný a jasný obraz, kým Otú omamujú spontánne rozhodnutia, ťažšie znáša precitnutie do bolestnej reality.

Rozprávanie sa začína Otiným poetickým vnímaním mesiaca november, času „Dušičiek“, spomínania na blízkyh zosnulých. „Milovala (...) to, čomu hovorila botanický sen, kino v neďalekej botanickej záhrade: zeleň zimozelu, záhony medovo sfarbených chryzantém, (...) – v ich posmutnených vôňach chodila ako v spomalenom filme.“ (s. 15) Vzápätí sa jednoducho len uvedie, že v pivnici už má pripravené čečtinové vence, ktoré už roky odnáša svojim dvojčatám a rodičom. Následne nám rozprávač predostrie Andreja a jeho nenávisť k novemburu. Spájajú sa mu s ním slová ako „pluší, chlad, hmla, šmykľavosť ciest“. (s. 21) Pre neho je návšteva hrobov najsmutnejšia pochôdzka. Otino poetické oko sa zameriava (akoby trochu nasilu) na farebnosť okolia, na patchwork, ktorý je pestrý a dobré a zlé sa vždy strieda, neustáva sa iba na jednom alebo iba na druhom.

Vsugerúva to aj svojej myslí, aby nezostávala na jednom temnom bode. Preto tu poetickosť nevzníeva prvoplánovo.

Najsuggestívnejšia však Bodnárová nie je v takýchto poetických opisoch nálad, ale v tých častiach, kde Ota naráža na odmietanie dvojčiat; kde ju neprišívajú k sebe, ale, naopak, párajú ju zo svojich tiel, duší, myslí. „Keď začali problémy, Ota si znovu rozťahla lôžko v detskej izbe. Chcela byť natesno s dievčatami i v noci.“ (s. 78) Jej bytostná túžba dostať sa k nim, byť súčasťou ich tajného jazyka ju mučí a miestami sa zdá, že keby si neadoptovala dvojčatá, ale akoby iba jednu z nich, mohla by byť pre ňu rovnocennou, jej verným odrazom, dvojčaťom. Stala sa citovo závislou od

Jana Bodnárová v *Patchworku v bielej* pracuje s nápaditými situáciami, s dvomi reakciami na atypické rodičovstvo i s témou materstva. Ide rovno do stredu vecí, ktoré sú vážne.

lásky dvojčiat. Od ich pozornosti. Na konci, po ich smrti, sa jej dom zrúti pri povodniach. Takáto vizuálna paralela s jej vnútorným prežívaním je blízka filmovej reči. *Patchworku v bielej* táto filmovosť neublízuje, odzrkadľuje autorkino výrazné vizuálne cítenie. Ota je nútená prijať ponuku od bývalého manžela Andreja na istý čas prísť k nemu. Vzdialení manželia sa k sebe aspoň fyzicky priblížia až ďalšími tragédiami (Andrejova druhá žena zomrela), nie smrťou svojich detí. Motív rozdelenia a „nedobrovoľného“ návratu Oty a Andreja (neiniciovanej ani jedným z nich) je prirodzený. Ostáva otvorené, čo znamená návrat k niekomu, v kom žije rovnaká jazva.

Dvojčatá žili iba na 30 stranách, ale zasýtli čitateľa zvedavého na ich vzťah k nevlastným rodičom a na okolnosti ich úmrtia. Rozprávanie o manželských začiatkoch Oty a Andreja a o živote s adoptovanými deťmi je komplexné, zjavujú sa pred nami plnokrvné postavy, hoci ide o jazyk hutný, úsporne narábajúci s opisom vnútorných motivácií či rozpätím dejových zvrátov. Na rozdiel od predchádzajúcej *Kože* hlavná ženská protagonistka sa neživí umením, no zostáva milovníčkou umenia so slobodnou dušou. Jej stret s prísne duchovne založeným svokrom (farárom) však nevzníeva čiernobiely, s jasným víťazstvom jedného či druhého postoja. Ota si napríklad vo svokrových

poznámkach na kázeň nachádza podnetné myšlienky o smrti a úzkosti zo smrti.

Smrť sa spomenie na začiatku, keď nám rozprávač jasne povie, za kým obaja bývalí manželia chodia v novembri na cintorín a potom sa objavuje v nepravidelných intervaloch už len ako slovo, ku ktorému má Ota jasne zadefinovaný negatívny vzťah, resp. vzťah založený na popieraní a odmietnutí nechaf sa smrťou obariť. „Varovala kamarátku (na večierku, pozn. D. M.), že v tejto spoločnosti sa nebude hovoriť o smútku a kto vysloví slovo smrť, ide z kola von.“ (s. 22) Bolo to krátko po tragickej smrti ich spoločnej kamarátky.

Po smrti dvojčiat sa Ote rozpadol život a forma knihy tento rozpad reflektuje. Nasleduje už len niekoľko krátkych odsekov rozdelených prázdnyimi stranami. Ilustrácie **Evy Moflárovej** vynikajúco ladia s Bodnárovej textom. Sú to výstrižky z papiera, čiže fragmenty vytvarované životom, ktorých kompozícia sa mení vzhľadom na perspektívu.

Patchwork v bielej pracuje s nápaditými situáciami, s dvomi reakciami na atypické rodičovstvo i s témou materstva. Bodnárová ide rovno do stredu vecí, ktoré sú vážne. S ukrutnou stručnosťou opíše aj tie najcitlivejšie momenty. Je stručná, no neutíchajúca.

✦ **Dominika Madro**